

▶ A ESCUADRA DE GALICIA (Séc. XVII)

Xerardo Dasairas

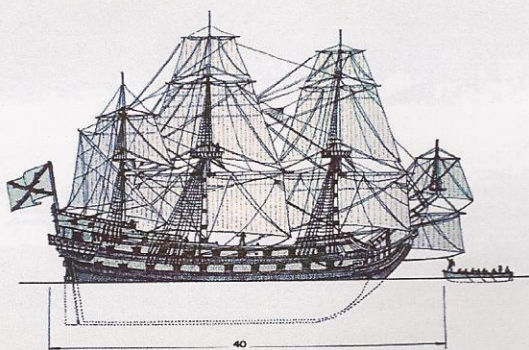

A comezos do século XV, Galicia perdeu a representación nas “Cortes Generales” por non teren pagado as sete capitais galegas os repartimentos (impostos contributivos) desde o ano 1407. Na súa defensa os rexidores das cidades galegas alegrarían diante do rei Enrique IV que non o fixeran por non teren sido convocados os seus procuradores, mais todo foi inútil e a representación de Galicia recaería na cidade de Zamora durante bastantes anos.

Sería a comezos do reinado de Filipe II cando se estimou que para recuperar o seu voto en Cortes, Galicia debería desembolsar 20.000 ducados de ouro. Non só se negaron a isto os galegos, senón que rexeitarían a suplantación de soberanía que exercía Zamora.

Coa aproximación á Corte de nobres galegos como o conde de Lemos ou o de Gondomar, Galicia recuperaría o Voto en Cortes por provisión e Real Carta de Filipe IV o 13 de outubro de 1623 agora baixo demanda de 100.000 ducados.

Após este acordo, reparador do antigo estatus, agachábanse tamén, os case 800.000 ducados que, asemade, lle ofreceron ao rei para a construción inicial de seis barcos que defendesen as costas galegas da incesante piratería que sufrían por parte de berberiscos, ingleses ou franceses.

Comezouse, pois, a constitución da escuadra, mercándose en 1634 un galeón en Viana do Castelo e concertándose xa o encargo de catro navíos a Juan Pardo Osorio, casteleiro de San Antón, futuro almirante da flota galega e propietario do galeón “Mª Santísima de la Concepción” de Ribadeo.

A construción dos catro galeóns faríase nos vellos asteiros de Oza e Ribadeo baixo a supervisión de mestres chegados de Dunquerque e financiados na súa maior parte polos “*perlados e conbentos*” de Galicia. Os catro galeóns restantes serían adquiridos na Hermandad de las Cuatro Villas, potente consorcio marítimo formado polas catro poboacións máis importantes de Cantabria, daquela avanzada marítima de Castela. Xa que logo, esta Armada Galega constaría de oito galeóns e un pataxe, concedéndose para o seu mantemento un novo dereito sobre a pesca, que se arrendou en 40.000 ducados. Este arbitrio, apesar do fracaso naval, aínda se seguiría pagando en 1682. Desde 1513 xa se fixeran

propostas para constituir en Galicia unha armada, asunto que se repetiría en 1520, en 1542 e en 1552, sen que o asunto callase finalmente apesar da situación bélica. O desinterese e o elevado dos custes para o país en sisas e levas, aparecían sempre como os principais obstáculos a superar.

Vila de Guetaria

Apesar de crearse na Coruña unha especie de escola naval co nome de Seminario de Muchachos del Mar, a recluta das tripulacións tamén foi un despropósito ao contar con mariñeiros bisoños e facer as levas da infantería de mariña entre galegos pobres, a maioría labregos cansos e vellos, segundo as crónicas.

Ainda que a Xunta se opuxo, a escuadra seguiu formándose pois aínda pesaban sobre Galicia os gastos que ocasionaba. Ademais do mencionado Pardo Osorio, director da construción dos galeóns, tamén foi almirante da escuadra, Fernando Osorio de Sotomayor, a quen se lle ordenou no 1635, abandonar o servizo que prestaba nas nosas costas e acudir a defender os portos vascos, tendo un final desastroso no 1636 na batalla naval de Guetaria.

Neste porto vasco, a escuadra foi sorprendida por buques franceses ao mando do arcebispo de Burdeos, sendo incendiados e botados a pique a maioría dos navíos, incluído o “Nuestra Señora de Fresnedo”, nao capitana galega. O almirante Juan Pardo Osorio caería morto no combate e tan só se salvarían as naves que mandaba Francisco Feijóo y Sotomayor, pois prevendo o fatal resultado xa se tiña feito ao mar co seu galeón “Santiago” que aínda así “*ficou raso coma un pontón*”, segundo os datos da época.

Despois disto, semella que os restos desta escuadra, agora mandada por Feijoo, aínda combaterían en 1639 no sanguiniento combate das Dunas fronte ás costas de Holanda onde foi capturado. Da valerosa actuación do almirante galego nesta batalla, fai calorosos eloxios o almirante Oquendo: «*hubo de rendirse la capitana de Galicia, en la que iba el almirante Feijóo, después de no quedarle vivos de toda su gente más que trece hombres*».

Entanto, ocupárase do almirantado da Escuadra Galega o tamén galego, xeneral Andrés de Castro y

Gómez de Sandoval, que participaría coa escuadra do duque de Ciudad Real na batalla do cabo San Vicente contra os holandeses, despois da que se retiraría. Unha vez rescatado, Francisco Feijoo y Sotomayor voltaría a mandar a almiranta da Escuadra de Galicia, uníndose á armada que o marqués de Villafranca conduciu cara Cataluña. Esta sería a súa última expedición pois morrería no combate naval que se deu en xullo do 1642 en Tarragona contra a armada francesa do xa citado arcebispo.

Xa desde o inicio do proxecto, a Xunta de Galicia non acababa de acreditar na verdadeira finalidade da Escuadra Galega, “*se esta, ao igual que a de Biscaia, non contaba con xefes e tripulantes do país*” pois a Coroa era moi reticente a cumprir esta condición. Logo, polas circunstancias descritas, viñeron novos gastos e desgustos para Galicia que se complicaron coa mala sorte que tiveron os nosos barcos. Tan negro estaba o panorama que na reunión da Xunta do 29 de xaneiro de 1639 xa se pensou en pedirle ao rei «*que cesare dha escuadra porque asta oy no se a conseguido el intento para que dha escuadra se ha fabricado*».

Coa morte de Feijoo non morrería a escuadra, pois na mesma substituíríao o seu segundo, Juan de Matos e a este o seu irmán Tomás, ambos pontevedreses, participando en combates nas costas catalanas. A partir de aquí xa non cabería falar da Escuadra Galega, pois aínda que nela figura un sobriño de Juan Matos, de igual nome e apelido, como xefe da Armada, non se especifica que fose galego, aínda que polo parentesco debemos supór que si o fose.

Galeón reconstruído